

Posudek vedoucího práce - Diplomová práce
autor DP: Bc. Lenka Nižnánská
název práce: Baskičtina v denní komunikaci mladých lidí
autor posudku: Mgr. Martin Chochola

Posudek vedoucího práce:

Autorka diplomové práce si za své téma zvolila užívání baskičtiny v každodenní komunikaci mladých lidí v Baskicku. Přestože je téma poměrně úzce vymezeno právě rámcem „užívání baskičtiny“, přesahuje do související problematiky etnicity a nacionalismu v Baskicku, které představuje zajímavý sociolingvistický a identitární terén, kde jsme po období kulturní represe za období frankistické diktatury svědky rozvoje autonomních baskických institucí a také dynamické jazykové a kulturní revitalizace, která osciluje mezi institucionálním rámcem a jazykovou a identitární každodenností. Sociolingvistická nerovnováha mezi baskičtinou a španělštinou (pomíjíme-li v tuto chvíli francouzské baskické oblasti) akcentována silnou politizací problému vytváří z jazykové otázky v Baskicku dynamický politický problém.

Text práce je přehledně a jasně uveden (str. 9-10), čtenář se seznámí s problémem jazyka v Baskicku, je představen terénní výzkum, který probíhal ve dvou větších fázích, a je uvedeno základní vymezení práce. Jistou slabinou je označení „první generace“, které může vyvolávat dojem, že se v Baskicku před rokem 1994 děti nemohli učit v baskičtině. Práce je založena na dlouhodobém terénním výzkumu, který autorka prováděla především v jižních, tzv. španělských oblastech Baskicka, a to nejvíce v provincii Gipuzkoa. Jedná se tedy o výzkum na pomezí lingvistické antropologie a teorií identit/nacionalismu.

Základními teoretickými cíli práce bylo uvedení do problematiky Baskicka a baskičtiny (mj. v historických souvislostech), představení problematiky jazykové revitalizace a jazykového plánování, uvedení souvislostí teorií etnicity a nacionalismu a uplatnění některých konkrétních teorií (jazyková ideologie s důrazem na problém autenticity a anonymity). Tyto teoretické rámce autorka použila při analýze zejména polostrukturovaných rozhovorů s několika vybranými informátory, se kterými byla v opakovaném kontaktu. Autorka hledala souvislosti mezi vnějšími faktory užívání baskičtiny (rodina, škola, bydliště atd.) a vnitřními postoji informátorů (jazyková a etnická identita, postoje k baskičtině a jazykovému plánování). Zcela záměrně se badatelka vyhýbá artikulaci ryze politických témat v textu práce.

Teoreticky se autorka kromě notoricky známých autorů na poli teorie etnicity a nacionalismu (Hroch, Gellner, Anderson, Eriksen a další) opírá o zajímavý výzkum z Katalánska (Woolard), který reflektuje problémy jazykové ideologie. Zde se autorka dostává do zásadní problematiky autenticity a anonymity jazyka, když nejprve charakterizuje baskičtinu jako jazyk s převládajícími prvky autenticity (pocitová vazba mluvčích a zdůraznění zvláštností) oproti anonymní španělštině, vzápětí

však (str. 58) dochází k závěru, že se dominantní jazyk může za anonymní pouze vydávat, ačkoliv za ním může stát autentický vztah jeho stoupců (španělských nacionalistů). Tento fakt ovšem autorka explicitně neuvádí, což vyvolává dojem jisté nevyváženosti. Jak poukazují někteří autoři (Innman Fox), španělština je také produktem španělského nacionalismu.

Autorku práce také okrajově zajímají definice baskické etnicity dle informátorů, kde dochází k zajímavým postřehům, jako je skutečnost, že informátoři mohou využívat primordiálních konceptů (fyzická podoba, původ) a identitárních (sebe)askripcí (pocit být Baskem, znalost jazyka atd.). Tyto závěry však nabízejí zajímavé možnosti pro další zamyšlení, které ovšem autorka již neprovádí, přičemž až příliš často se spokojí s něčím, co bychom mohli nazvat přílišným zobecněním či dokonce spekulací, jako například na str. 82, kdy interpretuje slova informátora takto: „Myslím, že je to proto, že lituje, že jí nemluví perfektně.“ Z obsahového i formálního hlediska je nicméně propojení výpovědí reformátorů s teoriemi dostačující, a nepůsobí příliš zmateně. Text práce potvrzuje, že byl proveden poctivý terénní výzkum v náročném prostředí, kde je nutno ovládat dobře alespoň jeden ze dvou běžně přítomných jazyků. Je ovšem třeba říci, že zpracování teorií i rozhovorů by mohlo být daleko preciznější, což vyvolává dojem, že práce byla dokončována ve spěchu.

Jako jistý metodologický nedostatek, či nepropracovaný podnět, považuji občasnou tendenci autorky „usvědčit“ své informátory z toho, že si protiřečí (str. 38) či že jednájí poněkud pokrytecky (str. 62, ačkoliv nevysloveno explicitně). Autorka tak ignoruje prostý sociologický či historický fakt, že lidé uchovávají protichůdné názory na konkrétní věci. Ne že by se nejednalo o zajímavé téma, ale poznámky působí trochu nevhodně v práci, která tento aspekt nemá posuzovat.

Z faktografického hlediska je práci možno vytknout zejména dvě věci: občasně nedostatečné citace (např. str. 9 s odkazem na EUSTAT, ale bez citace) a také poměrně nedostatečné zpracování problematiky vzdělávacího systému v Baskicku s důrazem na výuku jazyka a politických dějin posledních 50-60 let, které jsou pro téma zásadní. To je možno přičíst snahou autorky vyhnout se notoricky známému problému politicky v Baskicku, a je to do jisté míry omluvitelné, nicméně autorka sama by v takovém místě práce měla uvést, proč danou věc nechce dále objasňovat.

V závěru práce se autorka dotýká zásadního problému jazykové revitalizace v Baskicku, a tím je míra podpory jazyku v souvislosti s rizikem, že bude „vnucován“ lidem. Jedná se o klíčový problém současnosti, protože řada baskických nacionalistů si je vědoma tlaku, který je vyvíjen, a hledají řešení, jak baskičtinu podporovat, ale nevnucovat. Vedoucí práce se jako badatel ve stejném terénu nemůže ubránit dojmu, že některé závěry jsou příliš ambiciózní na to, aby byly výsledkem výzkumu se skromným cílem popsat „užívání baskičtiny u mladých lidí“. Například tvrdit jednoduše, že „Mění se role baskičtiny z jazyka, který byl utlačovaný, na ten, který utlačuje“ (str. 94) je velice zjednodušené, protože se zde neuvádí, v jakých situacích tento jazyk utlačuje, navíc se skoro zdá,

jako by útlak ze strany španělštiny zmizel a došlo tak ke skutečné výměně rolí. Toto tvrzení se zdá být přinejmenším diskutabilní.

Z formálního hlediska je práci možno vytknout zejména nedotaženost v korektuře, která ponechala řadu překlepů, a také jistou stylistickou nevytříbenost, která se projevuje v občasné absenci propojovacích vět, kdy se až někdy zdá, že autorka tak trochu „skáče“ z tématu na téma, či nedostatečně uvádí příslušný oddíl. Místy (str. 74) se navíc vzdaluje o jistého, byť velmi otevřeného, akademického stylu.

Jako vedoucí práce oceňuji na textu zejména následující: poctivě provedený terénní výzkum v jazykově náročném prostředí Baskicka, kde je nutné osvojit si nejlépe 2 cizí jazyky - španělštinu (nebo francouštinu) a i jistou úroveň baskičtiny. Propojení teoretické a praktické části výzkumu je více než dostačující. Autorka práce často naráží na různé metodologické a interpretační problémy, které ovšem dále ponechává stranou, a soustředí se tak na vytvoření jistého obrázku o sociolingvistických souvislostech užívání baskičtiny mladými lidmi ve vztahu k jejich sociálnímu prostředí. Autorka práce zpracovala poměrně dobře témata etnické identity a nacionalismu, ačkoliv souvislosti s předkládaným výzkumem by mohli být ostřeji vykresleny. Velmi zajímavě působí problém jazykové ideologie a otázka autenticity a modernity jednotlivých jazyků iberského poloostrova. Zásadní poznatek z této práce koresponduje s realitou dnešního Baskicka, kde na identitárním poli koexistuje mnoho různých definic a postojů, které jsou zdrojem trvalého politického napětí v jazykové otázce. Práci doporučuji k obhajobě s navržením známky velmi dobře v případě, že budou dobře obhájeny námitky oponenta.